

Nr 503.

Av herr **Ossbahr**, om anvisande av vissa anslag till lindrande av arbetslösheten.

Såsom jag i min motion nr 313 framhållit, finnes inom försvarsväsendet riklig tillgång på arbeten, som icke blott lämpligen nu kunna komma till utförande för beredande av arbetstillfällen utan som jämväl måste karakteriseras såsom nödvändiga, därest man över huvud taget vill tillgodose försvarsväsendets berättigade krav. I den vid Kungl. Maj:ts proposition nr 211 angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten fogade förteckningen över de så kallade A-företagen finnas emellertid dylika arbeten upptagna allenast i mycket ringa omfattning, under det att i stället angivits en stor mängd företag, vilka måste karakteriseras såsom nära nog fullständigt obehövlige och som knappast avse annat ändamål än att bereda sysselsättning åt arbetslösa.

Det synes mig under sådana omständigheter, som om försvarsväsendet borde i väsentligt större omfattning än Kungl. Maj:t föreslagit komma i åtnjutande av medel från de stora arbetslöshetsanslagen till utförande av behövlige arbeten av olika slag. Detta blir så mycket mera uppenbart, som det statliga besparingsarbetet huvudsakligen gått ut över anslagen under fjärde huvudtiteln, vilket ingalunda kunnat motiveras därav, att försvarsväsendet tidigare gynnats på andra områdens bekostnad. Under det att de verkliga statsutgifterna under tiden 1923/1924—1931/1932 stegrats med 165,70 miljoner kronor, hava försvarsväsendets utgifter alltsedan budgetåret 1926/1927 undergått en avsevärd minskning, vilken minskning för löpande budgetår uppgår till omkring 9 miljoner kronor och för kommande budgetår av Kungl. Maj:t föreslagits till cirka 20 miljoner kronor. Orimligt torde därför vara att igångsätta dyrbara improduktiva arbeten under det att försvaret får förfalla, och för min del kan jag icke finna annat, än att vissa arbeten till försvarets fromma böra, utöver vad tidigare föreslagits, komma till utförande för medel till arbetslöshetens lindrande.

Vår fältkanonmateriel har till modellår 1902 och är i så hög grad föråldrad, att den ingalunda motsvarar ens mycket ringa anspråk på modernitet och effektivitet. Självklart är, att en materiel, som under en tidrymd av tre decennier årligen tagits i anspråk för exercis-, kör- och skjututbildning vid trupper förbanden, därunder utsatts för starka påfrestningar och stor förslitning trots alla ansträngningar att hålla densamma i så krigsdugligt skick som möjligt.

Härtill kommer att lavettkonstruktionen medför, att större skottvidd än omkring 5,000 meter icke kan uttagas utan antingen tidsödande grävningsarbeten å pjäsplatserna eller vidtagande av andra provisoriska och omständliga anordningar såsom pjäsernas uppförande å bockar m. m., men icke ens genom dylika åtgärder kan sådan skottvidd uppnås, som med hänsyn till moderna eldledningsmetoder är erforderlig. Den moderna fältartilleriematerielens överlägsenhet över vår nuvarande materiel är synnerligen anmärkningsvärd och kan i fält bli för oss av ödesdiger betydelse. I trots av vårt artilleris ringa kvantitet, som borde skärpa kravet på kvalitet, är detsamma utrustat med pjäser av minimal skottvidd och i vissa fall ringa eldkraft, varigenom detta vårt nuvarande artilleri löper risk att gentemot en modernt beväpnad motståndare bli fullständigt tillintetgjort utan att självt kunna tillfoga fienden förluster.

Av under den senaste tiden utav Kungl. arméförvaltningens artilleridepartement verkställda undersökningar och skjutförsök har framgått, att den ovan påpekade starka förslitningen av fältkanonmaterielen i huvudsak är begränsad till lavetterna, under det att eldrören med mekanismer befinna sig i relativt gott skick. I varje fall har det visat sig, att med varje eldrör i regel bör kunna avgivas ett stort antal skott utöver redan skjutna innan de behöva kasseras. Även om en fullständig ombeväpning av fältartilleriet enligt nu fastställd organisation med modern materiel är önskvärd, vore emellertid mycket vunnet, om fältkanonernas eldrör kunde inläggas i moderna lavetter i och för ernående av en fullt tillfredsställande skottvidd.

På grund av världskrigets erfarenhet har riksdagen tidigare anslagit medel för industriens krigsorganisation. Förberedelsearbeten härför pågå, och en modern fältkanon, avsedd att tjäna som modell för krigstillverkning av dylika pjäser, har utexperimenterats genom Kungl. arméförvaltningens artilleridepartements försorg, varvid hänsyn bl. a. tagits till den omständigheten, att de nuvarande eldrören icke äro alltför starkt förslitna. Lavetten till den nya krigstillverkningspjäsen är nämligen så konstruerad, att den gamla fältkanonens eldrör vid behov kan inläggas i densamma, och om därför lavetterna vid våra nuvarande fältkanoner utbytas mot nya av angivna typ, skulle vår omoderna och hårt förslitna fältkanonmateriel för ringa kostnad åter bli krigsduglig.

Närmast torde erfordras tillverkning av ett 150-tal dylika lavetter, vilket på intet sätt kan föregripa det inom försvarskommissionen pågående utredningsarbetet, i det att behovet av fältkanoner icke under några omständigheter kan komma att understiga denna synnerligen låga siffra.

I detta sammanhang kan anföras, att den ovanberörda lavettkonstruktionen är avsedd att bli en standardlavett för hela vårt lätta fältartilleri. Förutom de gamla 7 cm. eldrören kan nämligen denna lavett användas för såväl 7 cm. kanon- som 10,5 cm. haubitseldrör av ny typ.

En lavetttillverkning av angiven art synes utgöra en ytterst lämplig form

av sådana arbeten, som äro avsedda att igångsättas för arbetslöshetens lindrande, i det att 70 à 80 % av kostnaderna för denna tillverkning beräknas komma att utgöra arbetslöner. Därjämte skulle en hög och praktiskt prövad industriell krigsberedskap vinnas i vad avser framställning av lätta fältkanoner, samtidigt som värdefulla erfarenheter kunna göras beträffande organisationsarbetet i fråga om krigstillverkning av andra pjässlag.

En modernisering av vår fältartillerimateriel på här antytt sätt måste vara en angelägenhet av yttersta vikt för vårt försvar, och jag tillåter mig erinra därom, att bl. a. Holland och Schweiz nedlagt stora kostnader på modernisering av sina lätta fältkanoner. Erforderliga beräkningar torde hava gjorts inom artilleridepartementet, utvisande att kostnaderna för 150 lavetter av ovan angiven beskaffenhet uppgå till ett sammanlagt belopp av cirka 5 miljoner kronor och att de av en dylik tillverkning föranledda arbetena kunna genomföras under loppet av ett år. Av medel för arbetslöshetens lindrande bör sålunda ett belopp av 5 miljoner kronor avses för tillverkning av dylika lavetter.

I enlighet med 1925 års försvarsbeslut skola vissa artilleritruppförband motoriseras, och i planen för anskaffande av erforderliga motorfordon ingår bl. a. ett betydande antal s. k. bandtraktorer. Enär någon lämplig inhemsk typ att läggas till grund för anskaffningen tidigare icke funnits och någon utländsk konstruktion för upptagande av en svensk tillverkning icke heller kunnat förvärfvas till rimligt pris, hava de för övningarnas bedrivande vid artilleritruppförbanden erforderliga bandtraktorerna importerats från Amerika.

Föregående år upptog emellertid A.-B. Bofors traktortillverkning enligt en konstruktion, som tillkommit under samarbete mellan bolaget och bl. a. artilleridepartementet. Visserligen har departementet för tillgängliga medel inköpt 2 dylika bandtraktorer, men för genomförandet av artilleriets motorisering i enlighet med 1925 års försvarsbeslut kräves anskaffande av ytterligare 50 sådana traktorer. Det härför erforderliga beloppet av cirka 800,000 kronor, därest traktorerna inköpas från Bofors, är visserligen inräknat i det anslag å 3 miljoner kronor, som enligt 1925 års beslut avsetts för artilleriets motorisering, men medel för nu ifrågavarande ändamål har ännu icke ställts till förfogande. Icke heller lär detta ske för kommande budgetår, enär under denna tid den från normalt 1,918,800 kronor i årets statsverksproposition till allenast 900,000 kronor reducerade årskvoten i fråga om anslaget för "engångskostnader för anskaffning av artillerimateriel" (fjärde huvudtiteln, punkt 44) enligt till artilleridepartementet lämnade direktiv helt skall avses för driftens upprätthållande vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori.

I underdånig skrivelse den 7 februari innevarande år har A.-B. Bofors gjort framställning angående tillverkning av bandtraktorer för artilleriets räkning med användande av medel, som kunna komma att avses för lindrande av arbetslösheten. Därav framgår, att arbete genom dylik tillverkning direkt och indirekt skulle komma att beredas omkring 225 man under en tid av ett år, men skulle en dylik beställning utebli, lär bolaget knappast komma att återupp-

taga traktortillverkningen på grund av de därmed förenade stora kostnaderna och ovissa avsättningsmöjligheterna.

I sitt på anmodan av Kungl. Maj:t över denna av A.-B. Bofors gjorda framställningen avgivna yttrande har Kungl. arméförvaltningen bl. a. framhållit följande: "Därest icke särskilda medel ställas till förfogande för den ifrågavarande traktoranskaffningen, bliver därför ett uppskjutande av densamma ofrånkomligt. Detta skulle menligt inverka på artilleriets krigsduglighet däri-genom, att de såsom motoriserade avsedda artilleritruppförbanden (med undan-tag för luftvärnsartilleriregementet) icke kunna i tillnärmelsevis full utsträck-ning mobiliseras såsom sådana. Om i stället motsvarande formationer måste beräknas mobiliserade såsom hästdragna, följer därav, att dessa formationer jämväl i fredstid måste utbildas såsom hästdraget artilleri, vilket givetvis skulle medföra komplikationer ur såväl organisations- som utbildningssyn-punkt, i all synnerhet som hästbeståndet vid de ifrågavarande förbanden är under avveckling. Ökade kostnader på andra anslagstitlar bliva i så fall icke uteslutna. Med hänsyn därtill, att motoriseringen redan är i viss utsträckning genomförd, är det givetvis mest rationellt att fredsutbildningen vid dessa för-band helt inriktas på motoriserat artilleri. Det är därför synnerligen önskvärt, att hela den enligt 1925 års försvarsbeslut planerade anskaffningen av trak-torer snarast möjligt genomföres.

Tillfället synes nu särskilt gynnsamt att kunna fylla artilleriets behov av traktorer genom anskaffning av svensk materiel. Fördelen av att ett antal traktorer för civilt bruk tillverkas inom landet till konkurrenskraftigt pris, vilket av A.-B. Bofors ställes i utsikt i samband med den föreslagna beställ-ningen för artilleridepartementet, torde också ligga i öppen dag."

På grund av det sålunda anförda och med hänsyn tagen jämväl till den om-ständigheten, att kostnaderna för dylika bandtraktorer bliva högre vid inköp från utlandet, bör av arbetslöshetsmedel ett belopp av 800,000 kronor avses för anskaffandet för artilleriets behov av 50 stycken bandtraktorer av ovan berörd konstruktion.

Oberoende av den försvarsorganisation, som kan komma att beslutas, före-ligger självfallet ett synnerligen stort behov av det viktiga skyddsmedel, som gasmasken utgör, men det enligt 1925 års försvarsbeslut för ändamålet av-sedda anslaget medgiver anskaffandet av allenast sammanlagt omkring 15,000 gasmasker, vilket under alla omständigheter blott motsvarar en bråkdel av det verkliga behovet enbart vid armén, som måste beräknas till ett sexsiffrigt tal. Erinras bör vidare därom, att förutom militär personal även civilbefolk-ningen i händelse av krig i åtminstone viss utsträckning måste utrustas med gas-masker, vilket framför allt gäller personal vid brandkår och polisväsendet även-som sjukvårdspersonal, saneringsmanskap och vissa kommunalarbetare m. fl.

Fabrikationen av gasmasker är förlagd till en nyuppförd fabrik vid Åkers krutbruk, men när vissa aggregat icke lämpligen kunnat utföras i alltför liten skala, är fabriken kapacitet avsevärt mycket större, än som betingas av till-

verkningen av det jämförelsevis ringa antal gasmasker, vartill medel enligt ovan omförmälda beslut redan beviljats av riksdagen. Utan särskilda organisationskostnader och dylikt kan därför genom anlitande av extra arbetskraft tillverkningen vid gasmaskfabriken under nästkommande budgetår utökas med 30,000 gasmasker utöver dem, som planenligt äro avsedda att framställas under denna tid. Särskild yrkesskicklighet är icke heller erforderlig, varför en sålunda utökad tillverkning skulle verksamt bidra till lindrande av den stora arbetslöshet, som råder i trakten omkring Åker alltsedan nedläggandet av styckebruket, och därtill kommer, att så gott som hela kostnaden för tillverkningen av en gasmask består av arbetslön.

Vid nämnda fabrik hopsättas och provas gasmaskerna under det att materialier och halvfabrikat anskaffas från andra håll, varför ett icke ringa antal industriföretag äro berörda av denna tillverkning, vilken, samtidigt som den tjänar ett synnerligen betydelsefullt försvarsändamål, utgör en lämplig form för arbeten under arbetslöshetstider. Kungl. arméförvaltningens artilleridepartement har också, efter samråd med chefen för generalstaben, i skrivelse den 13 nästlidne mars ingivit underdånig framställning angående tillverkning av gasmasker för arbetslöshetsmedel, och i anslutning till denna framställning torde, utöver den så att säga ordinarie tillverkningen, ett antal av 30,000 gasmasker m/31 böra tillverkas vid Åkers krutbruk under kommande budgetår för en kostnad av 40 kronor stycket eller tillhopa 1,200,000 kronor att utgå av medel till arbetslöshetens lindrande.

I sin skrivelse den 31 augusti 1932 har Kungl. arméförvaltningen hemställt, att det ordinarie byggnadsanslaget (fjärde huvudtiteln, punkt 48) måtte i riksstaten för budgetåret 1933/1934 uppföras med 2,717,100 kronor i enlighet med av ämbetsverket närmare angivna grunder, men departementschefen har utan annan motivering än "besparingsskäl" begränsat beloppet till 1,730,000 kronor.

Redan innevarande budgetår har detta byggnadsanslag minskats med icke mindre än 200,000 kronor i trots därav, att de årliga kostnaderna för underhåll av lantförsvarets byggnader beräknas så lågt som till $\frac{1}{2}$ —1 % av anläggningskostnaderna. Genom ytterligare beskärning av anslaget torde icke ens det allra nödvändigaste underhållet av etablissemangen m. m. kunna ombesörjas, och redan nu är underhållsstandarden märkbart i nedgående, vilket vid upprepade tillfällen av riksdagens militieombudsman påpekats. Det av departementschefen anförda besparingsskälet lär icke heller vara hållbart, enär ett ytterligare eftersättande av nödiga reparationsåtgärder leder därhän, att skadorna hastigt förvärras, varigenom ett senare iståndsättande måste draga avsevärt ökade kostnader. Ett uppskjutande av erforderliga reparationsåtgärder blir därför, därest man icke vill låta lantförsvarets byggnader helt förfalla, synnerligen oekonomiskt, och därtill kommer, att, eftersom medlen under detta byggnadsanslag i största utsträckning utgå till arbetslöner, den föreslagna s. k. besparingen står i föga överensstämmelse med Kungl. Maj:ts strävan att i dessa tider finna arbetstillfällen.

Visserligen är i ovanförmälda förteckning över s. k. A-företag några smärre poster, avsedda för vissa försvarsetablissemens underhåll, upptagna, men de belopp, vilka normalt skulle ingå i det ordinarie byggnadsanslaget, uppgå icke till mer än omkring 75,000 kronor. Av arbetslöshetsmedel bör sålunda, utöver vad i sagda förteckning angivits, ett belopp motsvarande skillnaden mellan av ämbetsverket äskade 2,717,100 kronor och av Kungl. Maj:t föreslagna 1,730,000 kronor, minskat med ovan angivna poster å tillhoppa cirka 75,000 kronor, eller sålunda i runt tal 900,000 kronor, användas för underhåll av lantförsvarets byggnader i anslutning till Kungl. arméförvaltningens ovan angivna äskanden.

Under hänvisning till 1925 års riksdagsbeslut framhålla de särskilda inom Kungl. försvarsdepartementet angående ersättningsbyggnad för Kungl. flottan tillkallade sakkunniga i sitt den 17 december 1926 avgivna betänkande beträffande omfattningen av sitt uppdrag bl. a. följande: "I första särskilda utskottets utlåtande (sid. 129) angives syftet med den ifrågavarande utredningen vara att utröna den för vidmakthållande av kustflottan nödvändiga ersättningsbyggnaden; och i försvarspropositionen (sid. 210) framhålles kravet på en sådan omfattning av ersättningsbyggnaden, att kustflottan vidmakthålles vid den styrka, den efter omorganisationen avses att få. Dessa uttalanden — liksom ock i viss mån de i formuleringen av de sakkunnigas uppdrag ingående ordet 'ersättningsbyggnad' — synas giva vid handen, att den flottbyggnadsplan, som det tillkommer de sakkunniga att uppgöra, skall avse, icke en utökning men ett uppehållande hos vår flotta, såsom helhet betraktad, av den styrka och effektivitet, som den enligt 1925 års beslut avsetts att erhålla."

De sakkunniga grundade sitt förslag på viss organisationsplan för kustflottan samt ansågo, att det ersättningsbyggnadsprogram, de hade att framlägga, lämpligen borde omfatta en tidrymd av tio år, vilken tidrymd indelades i tvenne skeden om vardera fem år. Årskvoten för ersättningsbyggnaden skulle under det första skedet utgå med 9,198,000 kronor och under det andra skedet med 11,880,000 kronor.

Sedan de sakkunnigas förslag i propositionen nr 145 framlagts inför 1927 års riksdag, förklarade sig riksdagen intet hava att erinra mot detta ersättningsbyggnadsprogram och gillade således den uppgjorda kostnadsramen. Visserligen hade härigenom 1925 års nedrustningsbeslut fullföljts på den punkt, där en s. k. definitiv lösning icke förut åstadkommits, men samtidigt fastslogs också principiellt, att den beslutade flottan skulle genom planmässigt ordnad ersättningsbyggnad verkligen upprätthållas i sin förminskade styrka.

Detta riksdagens beslut ifråga om sjöförsvarets vidmakthållande vid 1925—1927 års organisation har dock icke ens beträffande den första femårsperioden blivit bestående, i det att den programenliga årskvoten för nu löpande budgetår, som är det sista i första byggnadsskedet, på Kungl. Maj:ts förslag till föregående års riksdag minskats med 3,916,000 kronor utan att full kompensation härför upptagits i årets statsverksproposition.

För instundande budgetår skulle i enlighet med den av riksdagen godkända planen för kustflottans sammansättning rätteligen, utöver återstående medel för förra skedet, utanordnas 11,880,000 kronor, utgörande årskvoten för den senare byggnadsperioden. Kungl. Maj:t har emellertid i sin proposition i detta hänseende allenast föreslagit ett belopp av 1,924,000 kronor, varigenom Kungl. Maj:t sålunda velat reducera årskvoten med nära 10 miljoner kronor. Detta är så mycket mera märkligt, som fartygsbyggnadernas kostnad till allra största delen utgöras av arbetslöner, vilket framgår av det underdåniga utlåtande, som Kungl. marinförvaltningen och chefen för marinstaben avgivit den 25 november 1932 med anledning av nådig remiss å förslag till reglering av sjöförsvarets utgifter för 1933/1934. Däri framhålles nämligen bl. a. följande: "Det torde ej heller böra förbises, att större inskränkningar i ersättningsbyggnadet för den svenska industrien, och då i första hand för varvsindustrien, kan bidra till ett förvärrande av den redan rådande arbetslösheten. Icke mindre än 75 à 80 % av nybyggnadsanslaget beräknas nämligen utgå i arbetslöner."

Eftersom ersättande av fartyg, vilka tjänat ut sin livslängd, icke innebär någon ny flotttrustning utan allenast vidmakthållande av den en gång beslutade kadern, skulle en uraktlåtenhet från riksdagens sida att bevilja de medel, som måste utgå för att vårt sjöförsvär skall kunna bibehållas vid till och med den förminskade styrka, som beslöts åren 1925 och 1927, i själva verket innebära en förnyad, kraftig nedskärning av vårt försvar till sjöss. Nybyggnad av de fartyg, som skola ersätta föråldrad materiel, kräver alltid en avsevärd tid, som i de flesta fall uppgår till 3 à 4 år, och då jag icke kan finna det med verklig ansvarskänsla överensstämmande att i dessa tider göra ett uppehåll i den planmässiga förnyelsen av flottans fartygsmateriel, anser jag att sjöförsvaret bör bibehållas vid åtminstone den organisation, som förutsatts av riksdagen vid genomförandet av 1925—1927 års försvarsordning.

I följd härav bör riksdagen bevilja medel, så att årskvoten för 1933/1934 kan utgå med ett, på grund av de enligt departementschefens uppgift i årets statsverksproposition minskade utgifterna för nya jagare, till 11,620,000 kronor reducerat belopp, vilket innebär, att utöver vad i motionen nr 137 beträffande ökning av anslaget för flottans ersättningsbyggnad angivits ett belopp av 6,410,000 kronor bör av anslag till arbetslöshetens lindrande avses för detta ändamål.

Redan föregående år vidtogos kraftiga beskrningar av försvarsväsendets anslagsbehov, i det att fjärde huvudtitelns anslagssumma för budgetåret 1932/1933 understeg slutsumman för samma huvudtitel i riksstaten för föregående budgetår med icke mindre än 8,882,500 kronor. Denna minskning ävägabrages till väsentlig del därigenom, att de på förstnämnda budgetår belöpande årskvoterna av engångskostnadsanslaget för anskaffning av artillerimateriel och anslaget till flottans ersättningsbyggnad nedbringades med 1,000,000 kronor respektive 3,916,000 kronor, varjämte en del reparations- och underhållsarbeten fingo anstå.

Dessa utgiftsbegränsningar vidtogos visserligen, enligt departementschefens uppgift, i största möjliga samförstånd med vederbörande militära myndigheter, men att märka är, att, framför allt vad beträffar reduceringen av nämnda årskvoter, ifrågavarande myndigheter ansett sig kunna medverka härtill allenast under den uttryckliga förutsättningen, att sålunda vidtagen minskning helt eller delvis kompensades i nästkommande stattförslag.

Så har emellertid icke skett, utan i stället har man fortsatt på den inslagna nedrustningsvägen, varigenom till och med 1925 års försvarsorganisation i hög grad äventyras. De risker, som en dylik nedrustningspolitik medför, äro, enligt min uppfattning, av allvarligaste slag, och då därtill kommer, att arbetstillfällena inom försvarsväsendets område måste betraktas såsom synnerligen lämpade för en lindring av den rådande arbetslösheten, har jag icke ansett mig kunna underlåta att inför riksdagen framlägga förslag i ovan angivna hänseenden.

På grund av vad sålunda anförts, får jag, utöver vad ifråga om anslag till försvarsväsendet av Kungl. Maj:t eller motionsvis tidigare föreslagits, vördsamt hemställa,

att riksdagen i samband med beviljandet för budgetåret 1933/1934 av anslag till lindrande av arbetslösheten måtte bestämma, att av för nämnda ändamål beviljade medel:

ett belopp av 5,000,000 kronor skall avse tillverkning för fältartilleriet av 150 stycken lavetter fm/31;

ett belopp av 800,000 kronor skall avse anskaffande för artilleriets behov av 50 stycken bandtraktorer i anslutning till A.-B. Bofors' ovan berörda underdåniga framställning den 7 februari 1933;

ett belopp av 1,200,000 kronor skall avse tillverkning av 30,000 stycken gasmasker m/31 i anslutning till Kungl. Arméförvaltningens underdåniga skrivelse den 13 mars 1933;

ett belopp av 900,000 kronor skall avse underhållsarbeten rörande lantförsvarets byggnader m. m. i anslutning till Kungl. Arméförvaltningens underdåniga skrivelse den 31 augusti 1932; samt

ett belopp av 6,410,000 kronor skall avse ersättningsbyggnader för Kungl. Flottan i anslutning till den av 1927 års riksdag godkända byggnadsplanen.

Stockholm den 20 april 1933.

Carl Patric Ossbahr.

I motionens syfte instämmer:

Alf Meyerhöffer.